

Saznaju se strašni detalji o smrti Marijana Cotara: Njega je trščanska fašistička policija, gadnom prevarom domnila preko granice. Njega nije zvala familija zbog smrte bolesti oca. Policija mu je poslala sudobosni telegram.

ISTRA

GLASILLO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

ZA SVETOST IN SVOBODO CERKVE

Umesto našeg komentara, povodom progona trščanskog biskupa Fogara od strane fašizma donosimo ovaj značajan članak Ižubljanskog katoličkog dnevnika »Slovenec«, koji o stvarima govori sa svog stajališta, vrlo kompetentno i ispravno. »Slovenec« piše na uvodnom mjestu dne 24. maja:

Kar se dogaja zadnje čase na cerkveno-kulturnem področju v Julijski Benečiji, kakor Italija imenuje svoje podjarniljene kraje na vzhodni meji, to je resnično sramota za Italijo pod vodstvom Mussolinija kakor za ves kulturni svet, ki se mu to gotovo gabi, pa nič proti temu ne stori. Ker se tržaško-koprski škof, znani po svojem italijanskem patriotizmu, ni hotel in ni mogel ukloniti vsem diktatom fašističnega poveljstva tržaške province na cerkvenem upravnem polju, zahteva režim od vrhovnega poglavarja Cerkve, da dr. Fogaria po desetih letih pastirjanja kratkomalo odstavi. Kako predrzna je taka zahteva, to nam bo jasno, če pomislimo, da jo stavljata na sveto stolico, ki je vedno bila in bo branik krščanske kulture in pravice, tržaški prefekt Tiengo, kojega policijski kvestor je, ko je Tiengo bil na čelu goriske province, dal nalašč poškodovati in pomazati italijanske spomenike in napise da bi spravil domača prebivalstvo v konficiacijo in zapore. Toliko, kolikor se tiče iniciatorja te grde gonje zoper enega naj-odličnejših italijanskih prelatov ob sveti meji nove Italije, kakor ji pravijo — kar pa stvar samo zadeva, jo hočemo nekoliko podrobnejše osvetiliti.

Da je provincialno tajništvo tržaškega fašista, podprtje od prefekta, pobralo všečenje, ki jih umazana ali bolna in otročja domišljija rojenih intrigantov splete okoli vsake vidne osebe, in ih je po desetih letih kot čisto resničo prezentiralo javnosti, dočim so bili ti isti faktorji dozdat nadvse srečni, če so smeli biti v škofovih prostorih sprejeti, to ima svoj globlji vzrok, ki ga poznavalcu razmer v Julijski Krajini ni težko najti. Povejo nam ga statistične številke, ki se tičejo narodnosti prebivalstva tržaškokoprske škofije, in ki nam povedo, da je tu slovansko prebivalstvo enako močno kot italijansko — 225.000 Slovanov v okroglem znesku proti 225.000 Italijanom (od teh 167.000 samo v mestu Trstu) — in da se to slovansko prebivalstvo v duhu Cerkve in po njenih kanonih pastiruje v svojem maternem jeziku, kakor to tudi konkordat predpostavlja in potrja ter jamči. Sčasoma pa je režimu uspelo, da se je jezik domačega slovanskega prebivalstva začel tudi v cerkvi izpodrivati, najprej v tako zvanih dvojezičnih farah, kjer je slovanski element povsod v veliki večini, v zadnjem času pa tudi že po čisto ali vsaj po pretežnem delu slovanskih farah, to je v krkavskem, kršanskem, pičenskem in opataljskem dekanatu pa tudi po drugih, vsaj kar se večjih centrov tiče. To se je moglo zgoditi le zaradi velike konivence tržaškega škofa, ki je pač Italijan po narodni miselnosti in srcu in ki je na vsej čerti, kolikor se sploh more v najširših mejah morale še opravičiti, skušal priti nasproti režimu, da bi se preprečila škodljiva trena in spor, z eno besedo, večje zlo, in da bi se prebivalstvo, kolikor le gre, počasi in brez večjih bolečin in kriz priličilo razmeram v novi državi in njenim političnim smernicam, kar je bilo po njegovem mnenju in z italijanskega nacionalnega stališča gotovo patriotsko delo. Da pa je kljub temu obenem skušal biti v najstriktnejšem smislu pravičen tudi svojim slovanskim vernikom, kolikor je to v tako nacionalističnem in absolutističnem režimu kakor je fašistični, sploh mogoče, in da se je prizadeval obvarovati jih na cerkenokulturnem polju vsaj najširših krijev, da se ne bi po raznadorovalni politiki režima sploh oropali svoje naravne pravice do božjega nauka, milosti in tolažbe v domači besedi, ki edino govori srcu — tega mu ne sme štetni nične v zlo, ampak je samo v čast škofu katoliške nadnarodne in univerzalne Cerkve. Saj vemo, da je papec Benedikt XV. sam v javnem pismu odločno obsodil divjanje proti slovanskim duhovnikom in vernikom ter barbarske napade na njihov jezik v cerkvi, ki so jih bili takrat uprizorili taisti načelniki fašističnih pretepaških tolpi, ki danes z vladnega stola tržaške province zahtevajo odstranitev dr. Fogaria s tržaške škofovsko stolice, s katere so takrat bili izgnutili istotako italijanskega nacionalnega škofa Bartolomasija, ki je rajši šel, kakor da bi se poniral v njihovo slepo orodje.

Sedaj mora biti pač vsakomur jasno, zakaj je tajnik fašistične stranke za tržaško province, Perusino, na pobudo onega prefekta, ki slovenski domači živeli fanatično sovraži, in kaj bi ga, če bi mogel najrajsi iztrebil, mobiliziral gospoda Segreta, senatore mesta Trsta, tržaškega župana Salema, poslanca, provincialnega poglavarja in druge odličnike, ki naj bi kot njegove mariljene pritisnili na to zahtevo pečat ljudske

ARETACIJA PROFESORA GORIČKE BOGOSLOVIJE MUŠICE I RUTARA

BIT ĆE KONFINIRANI?

Ljubljana, 30 maja. Iz Gorice stiže vijest da borba fašističkih vlasti protiv slovenskog svećenstva traži nove žrtve. Jučer su u Gorici uhapšeni profesori bogoslovija Ivan Mušica i Anton Rutar. Karabinjeri su ih odveli na prefekturu, gdje im je saopćeno da su uhapšeni zbog protifašističkog držanja i da izazivaju neraspoloženje kod slovenskog življa prema talijanskim vlastima i da šire nezadovoljstvo protiv fašističkog režima. O njihovo daljinom sudbinu ništa nije poznato. Obojica su odvedena u Trst, te se očekuje da će biti konfinirani na Liparske otote.

Fašistička štampa piše o aretaciji dvojice svećenika, pa kaže, da je ta aretacija izvršena zbog toga, jer su ovi »progonili« talijanske bogoslove i provodili propagandu protiv fašističkog režima. — Prema tvrdjenju fašističkih listova kod Mušice su nadjeni dokumenti, koji ga kompromituju, jer se iz njih vidi, da je zajedno s nekim drugim svećenicima vodio protatalijansku propagandu.

FAŠISTIČKA ŠTAMPA TRAŽI DA SE UKINE GORIČKA BOGOSLOVIJA

Oštar članak puljskog „Corriere Istriano“

Puljski fašistički list »Corriere Istriano« od 18. o. m. donosi članak pod naslovom »Od trščanske krule do centralnog sjemeništa u Gorici«. U tom članku oštrosno se nazdaje biskup Fogar, kojega list nazivlje agentom provokatorom na granici domovine. Njega treba maknuti a osim toga treba da se protegne državni nadzor na svu sjemeništa.

Kako u Julijskoj Krajini ima samo jedna bogoslovija, ona u Gorici, potrebno je, da država zna što se događa medju njezinim zidovima.

U nastavku članka, kaže se, da je več pod Austrijom ta bogoslovija igrala veliku slavizatorsku ulogu i jedini je bio poročni biskup Flap, koji je protestovao, ali su mu slavenski svećenici ogorčili poslednje časne života. Danas pak pod fašističkim režimom ne smije se dozvoliti da u Gorici i dalje dominira jedan don Tul, koji se je prikazao Nazaru Sauru prije smaknuća,

jedan don Pavlica, organizator slavenskih klerikalaca, jedan don Rutar antitalijan i intimni prijatelj onog »famoznog don Doktorića«, koji iz Ljubljane piše svoju prozu protiv mons. Sirotija i uopće protiv Mussolinijevi Italije, jedan don Toroš i drugi, koji su poznati po svom antitalijanstvu. To ne smije apsolutno da se podnosi.

Postojanje jednog sjemeništa u kojem nije službeni jezik latinski nesmisle se tolerirati u Julijskoj Kralini. Ili će se sjemenište u Gorici likvidirati i rekonstruirati na nacionalnoj bazi ili će se sasvim ukinuti — kaže doslovno »Corriere Istriano«.

Ima još sjemeništa, na primer u Vidru Veneziji, Vicenzi i Trentu, kamo mogu bogoslovji iz Julijske Krajine da se upute. Ali nema smisla da se drži sjemenište u kojem se u antitalijanskom duhu uzdržavaju slavenski bogoslovji. Tako piše »Corriere Istriano«.

KATOLIČKA AGENCIJA „CORISPONDENZA“ MISLI, DA ĆE DR. FOGAR SAM TRAŽITI, DA GA PAPA SMIJE NI

Riječka »Vedetta d'Italia« donosi telegram iz Rima, u kojem kaže, da je navodno u rimskim katoličkim krugovima ostao težak utisak povodom fašističke kampanje zbog držanja trščanskog biskupa dra Fogara. U tim se krugovima navodno ističe uvjerenje, da će delikatna afera biti od crkvenih vlasti riješena u onom duhu jasnog poštivanja nacionalne volje, koji je svečano sankcionisan u suštini i u slovu lateranskog pakta i koji tvori nerazrušivu bazu izmirenja izmedju crkve i države. (Drugim riječima Vatikan će žrtvovati Fogara).

Nadalje »Vedetta d'Italia« donosi informacije katoličke agencije »Corrispondenza«, kojajavlja da crkvene vlasti imaju u rukama točne elemente za prosudjivanje ove afere, pa i ako te crkvene vlasti ostaju još uviđek u stavu stroge rezerve, kako je to u praksi katoličke crkve i kako je to potrebno u ovako delikatnim slučajevima, one ipak nisu indiferentne prama jednodušnim i autoritativnim manifestacijama fašističkog Trsta. Rimski »Corrispondenza« drži, da nije isključeno da će biskup Fogar shvatiti oportunitost da sam zatraži od svete stolice, da ga riješi upravljanja trščanskog biskupijom. Biskup Fogar bio je prošlih dana u Rimu i imao je audienciju kod svetog oca pape i kod kardinala državnog sekretara Pacellia. Ta agencija misli, da bi biskup Fogar imao biti imenovan za neke misije u nekom drugom ambijantu, a to bi imalo uslijediti u dogledno vrijeme.

volje »naizvestejšega mesta Trsta«, ki pa je po ogromni večini na strani svojega škofa. Zgodilo se je pač to, kar se je spričo zahrbitnosti, nelojalnosti in brezmoralnosti sedanjega režima despotov, ki jim je izročena usoda tržaške province, moralno zgoditi: da so namreč ti vsako človečnost in resnično kulturo negiraloči in vsako dobro besedo in gesto izrabljajoči, provincialni potentiati v černih srajcab od škofa zahtevali, naj jim po že storjenih koncesijah žrtvuje končno še to, kar je v kulturnem življenju na tržaški zemlji rojenega slovanskega prebivalstva še ostalo v domaćem jeziku in naravu živega v cerkvi, v domaćem in cerkvenem verskem podkuju v cerkveni pesmi, na cerkvenih sprevodih. Saj je to že na več krajih tržaške škofije bilo po italijanskih duhovnikih našem ljudstvu, na primer v Šmarju v Krkavskem dekanatu, naravnost prepovedano in z zaporom po orožnikih sankcionirano. In ker Italijan dr. Fogar tega ni hotel in ni mogel, ker je pravi katolički škof po volji božji, svetega očeta in cerkve, ki ima nalogo, da uči vse narode in da brani njihova naravna prava in svobodo njihovega verskega življenja, zato se stavila na sveto stolico nezaslišana zahteva po odstaviti škofa od

ljudi, ki jim katolištva samega ni mar in ki so sami izjavili, da ga upoštevajo le toliko, kolikor ga morejo izrabljati v svoje nacionalne strankarske namene, kakor da je katoliška Cerkev pomožen urad za fašizem in poštovanje ter zasluževanje narodov po rimskem orlu!

To je škandalozno stanje, ki se v čast Cerkev, človeštva in krščanske kulture ne sme dell tolerirati. Prepričani smo, da bo zadeva tržaškega škofa odjeknila po vsem katoliškem in civiliziranem svetu, ako že ni. Po pravici bi se moglo katoličanom očitati, da sam pomagajo Cerkev ponižati in zasluževati kot deklo uzurpatorem, ki bi radi svojega dujeza postavili za dejanskega glavarja tudi nad katoliško Cerkev, ako bi vsi katoliki ne priskočili z jasno besedo in protestom na pomoći sveti stolici v obrambu ne samo škofa ki naj se žrtvuje cezaropatičnim zahtevam fašistične stranke, ampak v obrambo katoliških in kulturnih principov in svetinj sploh. Zakaj, dočim na vsem svetu ni naroda in države, ki ne bi puščala manjšinam svobode, vsaj na cerkvenem področju, in to ne prisiljena po kakšnih mednarodnih obvezah ampak čisto spontano, eksistira Italija, ki se ponaša z najstarejšo kulturo v

Slučaj Marijana Cotara potvrđuje još jednom infamne metode fašističkog inkvizitorskog policijskog sistema. Ima li uopće u rješeniku riječi, kojima bi se moglo ozigosati taj gadni postupak?

Fašistički biskup, kakvog želi fašistička Italija, koji bi imao da zamjeni trščanskog katoličkog biskupa dra Fogara.

TRŽAŠKU ŠKOFIJSKU PALAČU ZA SEDLI OROŽNIKI

Iz Trsta poročajo, da je palača tržaške škofije zastražena. Pri vhodu stoji orožniški častnik, ki zapiše vsakogar, ki pride na škofijo. To se pravi, da je tržaški škof jetnik državnih oblasti. — Po proslavi don Bosca je tržaško ljudstvo v cerkvi manifestiralo za svojega škofa. Takšno je resnično razpoloženje med Tržačani, ki so svojega škofa še bolj vzlindili v trenutku, ko ga pregrajajo fašistična klika. — (»Slovenec«).

Mussolini otvoril novo ero preganjanja Jugoslovanov v Italiji

»Slovenec« od 31. maja piše:

Nismo se torel motili, ko smo v goniji zoner škofa dr. Fogaria videli začetek nove akcije, da se zatre slovenski jezik v cerkvenom življenju naših zasluženih bratov Bati se le, da aretaciji dveh duhovnika v Gorici ne bodo sledile še druge. Razlogi, ki ih navaja krvniški režim černih srajcev, so na prvi pogled ničivi. — Preganjanje italijanskih klerikov, vomeni, da je vodstvo sjemenišča po nalogu državnega škofa izgnalo težaškega goljenca, ki je svolega škofa denunciral fašistom. Izkriviloč nek škofov interni nagovor na bogoslovje. Pravljeno oroti režimu si je režim izmisli in kakšna je vrednost »obremenilnih dokumentov« proti kanoniku Mušici, to je znano iz metod fašistične Ovre, ki zna svojim žrtvam podtikati najhujše stvari.

Začela se le torel nova era preganjanja Jugoslovanov pod Italijo, ki so jo merodajni faktorji našli voditi že lani. To preganjanje bo brez dvoma najhujše od vseh. Toda režim Mussolinija naj ve, da bo našel krepak prototvor pri nas, in kakor upamo v vsem kulturnem svetu, ki z nami sočuvuje — pa da tudi naših hratov ne bo strl, ampak, da ih bo notranje le ojačil v borbi za pravico! Ko bo g. Mussolini iskal diplomatskih stikov z nami, mu homo to povedali.

Evropi, pa kljub konkordatu z nasiljem po prefektih, žandarjih in do zob oborčenim milicij in avangardi ljudem brani častiti Boga v materinem jeziku in — kar je najhujše — skupa Cerkev samo prisiliti, da bi ji pri tem nekulturnem in nemoralnem delu dala na razpolago svojo sveto avtoritet. Kakor je rimskokatoliška Cerkev golo orodje v rokah Cezarja, ki si domislja da ni samo poklican vladar Kvirinala, ampak da ima pravico diktirati tudi Vatikanu. Ne — ta Cezar mora dobiti dostojen odgovor, kakor ga je dobil še vsak, ki si je lastil pravice, katerih mu Bog ni dal odgovor od pristojne neposredno žaljenje najvišje instance pa od vsega katoličkega sveta in od vseh, ki so jim načela verske in kulturne svobode še sveta in nedotakljiva. Že dovoli nemoralnega blata in straha, demoralizacije, zmude pojmov in konfliktov vesti so fašistični tirani v Primorju zanesli v tamošnje cerkveno življenje — zdaj je zadostil! Katoliška vest vse Evrope je izvana do skrainosti in zato se mora danes vsak civiliziran človek postaviti za sveto stolico, da bo, podprt pa vse kulturne Evrope mogla kar najboljše in učinkoviteje zavrniti ta najnovejši atentat na njeni svetost in svobodo.

ITALIJANSKI ANTIFAŠISTI IN FAŠISTOVSKA KAMPAÑA PROTI DRA FOGARJA

Glasilo italijanske emigracije »Giustizia e libertà«, ki izhaja v Parizu, ima o tej škandalozni zadevi dolg članek na več ko dveh stolpcih.

Pravi, da gre v tej stvari za brutalno politiko Mussolinija na pram Jugoslovenski manjšini, ki se proti temu brani, kakor ve in zna.

Mussolinijeva politika — tako je mnenje italijanske antifašistične emigracije — je antitalijanska, ker izizza Slovane v njihovih najsvetjejših čustvih in jačnih odpor proti Italiji, namesto da bi jih Mussolini pridobil za Italijo izlepa.

Borba italijanskih Slovanov, — piše »Giustizia e libertà«, mora zavzemati najostrejšo antiitalijansko obliko, ker jih je Mussolini oropal naj-elementarnejših človečanskih pravie. Gledajte govora škofa dr. Fogarja klerikom tržaške škofije (ki se ga naši čitatelji gotovo spominjajo iz članka v »Istri«).

meni glasilo italijanskih emigrantov, da v njem ni nobene žal besede proti Italiji, kakor hoče javnosti do povedati fašistični tisk, pač pa so se tržaški fašisti čutili prizadeti po škofovih besedah, da tudi v Italiji ne manjka »patriot«, ki si pod kinko nacionalizma polnijo svoje žepe — stvar, ki gotovo ne zveni prijetno za ušesa gospodov Giunta, Bannelli, Mrach itd., ki so pokradli že veliko milijonov v imenu naroda... »Giustizia e libertà« smatra za posebno podpolo, da se tržaški fašistični tisk zagonja tudi v župnika Bidovca v Dolini izključno samo zato, ker je brat onega Bidovca, ki ga je dal Mussolini ustreliti v hrbot.

»Četudi bi se posrečilo dr. Fogarja spraviti iz Trsta«, zaključuje italijansko emigrantsko glasilo, »bi se položaj v Julijski Benečiji čisto nič ne izboljšal, ampak narobe le poslabšal in brezno med režimom in Slovani bi se poglobil.«

ITALIJANSKI KAPLANI BLAGOSLAV- LJAJO NAŠO DEŽELO

Štandar, 5. maja 1934. (Agis). — Počali smo že o proslušem štandarskem kapljanu, ki ga je poslal v strah ljudstvu škofijski administrator Sirotti. Kot prsten fašist in kot človek, ki ni razumel domačega jezika se je ljudstvu kmalu tako zameril, da je pričel očiten upor proti njemu. Staren župnik Kecovselj, ki je še popolnoma v redu in brez težav opravljal svojo službo, je poslal tega laškega kaplana Sirotti na prošnjo dveh italijanskih učiteljev. Ker prav za prav ni imel novi kaplan nikakega dela, je pričel rovarit in župnika ter ljudi denuncirati oblastem. V verskih zadevah pa je bil tak, da sta šli celo isti dve učiteljici zopet prosit Sirottija, da ga odpokliče. Zlasti škandolozno se je obnašal v šoli. Naj navedemo samo en slučaj: Med poukom verouka je vprašal nekega otroka, kdo in kje je naš Bog. Otrok mu je odgovoril, da je v nebesih. Kaplan je ves togoten snel z zida Mussolinijevi sliko in zdivjal: »Questo è nostro dio, che abita a Roma.« Ta slučaj je zbulil med ljudstvom veliko ogroženje, ne samo v okolici, ampak tudi po vsej Gorici.

Ko je za Veliko noč opravil župnik Kosovel blagoslovjenje jedi je dobival običajna darila. Tudi kapljanu se je zahotel daril, čeprav nima do njih nikake pravice. Spustil se je po vasi in pričel po hišah blagoslavljati vse, kar mu je prišlo pod roko, tudi tam, kjer je župnik že blagoslovil. Navada je namreč, da nekatere družine povabijo župnika tudi na dom, da opravi tam blagoslovitev. Nasilnemu kapljanu se nekatere niso hoteli upirati in so mu dovolili. Le domači pismenoši in manjši posetnik Stante mu je odgovoril, da je pri njem opravil blagoslov že gospod župnik in ni hotel dovoliti ponovnega blagoslavljanja. Kaplan je, ko je uvidel, da ni ničesar opravil odšel in ovadil pismenoš, da je govoril proti fašizmu in proti državi. Dosegel je s tem, da mu je bil odvzet skromen zasluk pismenoš. Vse to in drugo je končno prisilil Sirottija, da je moral odstraniti svojega varovanca. S tem je bila uslušana tudi prošnja nekaterih domačih pobožnih žen, ki so romale na Sv. Goro prosit Boga, da jih reši pohujšanje, ki je prišlo v vas.

ITALIJANSKI KATEKIZEM ZA BENEŠKE SLOVENCE

Katekizem v italijansčini bodo poštej poučevali v Beneški Sloveniji. Kako znamo, je videmski prefekt prepoval rabi slovenskega jezika v vseh cerkvah videmskih province. Ne gre samo za nekdanjo Beneško Slovenijo, temveč so prizadete tudi nekdanje koroske župnije, ki so bile priključene po vojni Italiji. Na posredovanje cerkvenih oblastev je fašistična vlada »velikodušno« dovolila, da smejo duhovniki prvo leta pri veronauku rabiti tudi rezijansko narečje, ako bi otroci ne razumeli italijansčine. — (»Slovenec«).

PARISKI „TEMPS“ O PROGONU BISKUPA DRA FOGARA

Vatikan bi morao da obrani Fogara, želi li, da njegova borba u Njemačkoj ima moralnu osnovu

Slučajem biskupa Fogara ne bavi se samo talijanska i jugoslovenska štampa, nego je slučaj tržaškega biskupa zainteresovan i medjunarodnu štampu, pa tako u najuglednejšem francuskem listu, v pariskom »Temps« od 23. 6. mi. piše o tom slučaju rimski dopisnik tega lista. On kaže, da je to vrlo ozbiljan konflikt. Sukobila se fašistična štampa zapravo fašistička vlast s predstavnikom crkve. Pariski list zatem citira krivice z bogojim se dr. Fogar optužuje, pa spominje tako, da je biskup oštrest protiv fanatičnega fašističnega nacionizma, protiv obožavanja Mussolinija, naročito u samrtnih časovima, kada nekoj fašisti umesto Krista sazivlja Duceovo ime i upozorio je na poganski duh toga. — »Temps« spominje govor, ki je navodno dr. Fogar održao bogoslovima v goričkem semeništu i u kojem je naglasio pravo slavenskih viernika u njegovoj biskupiji, da govore svoj jezik. U tom je govoru biskup dr. Fogar prema optužbama fašističke štampe ustao protiv fašističkih zakona i protiv direktive fašističke politike. Pariski list zatem citira i daljnje optužbe fašističke štampe protiv biskupa Fogara, kaj na pr. to, da on diže slavensko svečen-

stvo protiv talijanskih vlasti, da progoni talijanske svečenike u svoji biskupiji, jednom riječje kaže »Temps«, da »podržava otpor slavenskog puka protiv fašistizacije toga kraja«. Pariski list kaže, da taj novi konflikt u svojim glavnim linijama potisne na onaj konflikt, koji se dogodil 1930., kad je neposredno poslije sklapanja konkordata fašistička vlada ustala protiv slavenskog svečenstva u Istri. Toj je konflikt bio naročito zapažen, jer je tim povodom g. Mussolini javno protestirao protiv Vatikana i stvari su se izglađili tek onda, kad je sveta stolica pristala na politiku fašističke vlade. »Temps« nadalje ističe, da držanje biskupa Fogara prama ekscesima nacionalističke propagande i poganske natrue izvjesnih fašističkih obreda, daje ovom konfliktu i jednu posebnu notu, koja je donekle analogna s notom koju pokazuje spor izmedu mons. Faulhabera i hitlerovske vlade. U stvari načela, na kojima stoji krščanski biskup jednaka su načelima s kojima se bori mons. Faulhaber. Tako piše »Temps«. Vatikan bi morao da obrani Fogara želi li, da se njegova borba temelji na čvrsti moralni osnovi.

OSTAR NAPADAJ FAŠISTIČKOG LISTA NA POPA FILIPPLIĆA Denuncijacija jednog lindarskog renegata

Puljski list »Corriere Istriano« od 15. maja donosi ostar napadaj na popa Filippića iz Lindara, zapravo jedno denuncijantsko pismo lindarskog renegata Luigia Sticovicha. Taj optužuje popa Filippića, kaj je, kako se u pismu kaže bio več jednom na Sardiniji konfinovan, ali mu to nije »koristilo«. To znači da se on nije »popravio«. Pisac toga pisma imao bi mnogo da kaže o popu Filippiću, ali ogranicuje se na posljednje dogodjaje. Dne 25. aprila na dan Sv. Martina bila je u Lindaru tradicionalna procesija, Don Maurič Župnik iz Gologorice, koji administrira lindarsku župu, dobar je »patriota« i hoče pošteno da služi domovinu Italiju. On je u procesiji zapjevao »Requiem«, naravno, na latinskom, kako je to dužnost, kaže pisac toga pisma. Ali don Filippić, koji je prisustvovao procesiji nije se oglasio.

Dne 8. maja bila je jedna druga procesija, Don Filippić, ma da nije bio odje-

ven u paramente, zapjevao je »Requiem« na hrvatskom jeziku na sav glas, na veliko začudjenje dekana. A dne 10. maja, kad je svršio misu don Filippić je pozvao vjernike da mole boga »razumije hrvatski«, kaže denuncijant, da bi obranio Fogara u njegovoj teškoj situaciji.

Pisac tog denuncijanskog pisma kaže, da su stvari toliko sazrele, da bi trebalo don Filippića maknuti iz Lindara. Pisac optužuje usput i nečakinju popa Filippića, kaj je navodno upozorava Lindarce da moraju biti čvrsti u svojoj ideji i jugoslavenskoj narodnosti.

Tako piše renegat i denuncijant Luigi Sticovich, ili negdašnji Vjekoslav Stihović. »Corriere Istriano«, primio je objeruke tu denuncijaciju i popratio je svojim komentatorom i podvalom: »Bravo camerata Sticovich!«

„CENTRALNA POSOJILNICA“ V GORICI LIKVIDIRALA

Posojilnica je bila aktivna in likvidacija se je izvršila pod pretnjom, da bi bil sicer postavljen zavodu fašistični komesar

Nadzorstvo in načelstvo »Centralne posojilnice v Gorici« sta nedavno sklenila izvesti prostovoljno likvidacijo tega solidnega slovenskega denarnega zavoda. Posojilnico prevzame »Banca Cattolica del Veneto«. Imenovani so bili prije likvidatorji, ki bodo izvršili predajo zavoda.

Posojilnica je bila še aktivna in likvidacija se je izvršila pod pretnjom, da bi bil sicer postavljen zavodu fašistični komesar.

Tako se drobi lepo premoženje sloven-

skega naroda, ki ga je goriško ljudstvo zbiral kakor mravlja po geslu »Kamen do kamna palačak, in v deželu se zajeda tujec tudi gospodarsko.«

Šla je zadružna zveza v Gorici s svojim lepim poslopjem, šla je Trgovsko-obrtna zadruga s krasno palato »Trgovskega doma«, zdaj je šla še Centralna posojilnica tudi z lepo stavbo.

Vse tri zgradbe stoje v srcu Gorice, na korzu. — (»Slovenec«).

VELIKA PRONEVJERENJA U OPATIJI

Otpeljani so v Rim in zaprti v »Regina Coeli«

Opatija, 5. maja 1934. U posljednjem broju donjeli smo vijesti o velikom pronevjerenu u bolesničkoj blagajni u Opatiji. Javljamo danas daljnje informacije o tom pronevjerenu kod »Casa Ammalati Circondariale di Abbazia«. Ova su lica igrala glavnu ulogu: Roberto Sperber, »direttore della Cassa«, Sbona, rodom iz Pule i Coverlizza iz Krka. Sva trojica vrlo povjerljivi fašisti.

Ova trojica »udesili« su tu bolesničku kušu prema dosadašnjim podacima za nekaj 96.000 lira, a izgleda, da će biti suma i mnogo veča. Vodi se još uvijek istraga.

G. »direttore« je bio, izgleda, umakao — bio je u Madžarskoj. Izgleda, da su ga »saveznički« Madžari savjetovali, da se vrati i predlaže vlastima sam, jer bi ga i onako bili oni morali na zahtjev Italije predati. Pred nekoliko dana se vratio, kako lu nad dvojicom svojih ortaka...

TRI ARETACIJE V GORICI

Simandel, Leban in Koren

V Gorici so bili te dni arretirani mehanik Simandel, njegov pomočnik in g. Leban, uslužbenec pri tvrdki Koren. Odpeljali so jih v Rim, kjer

su zaprti v »Regina Coeli«, v ječi za politične osumljence. Nekateri izmed teh so bili že enkrat prej arretirani.

SEDAM MLADIĆA IZ GOLCA NA ĆIĆARIJI

čeka u zatvoru na Rijeci na raspravu

Golac, 5. maja 1934. — Lanjske godine još javili smo, da je kod nas uhapšeno sedam mladih ljudi zbog nacionalne svijesti. Nalaze se još uvijek u rječkom zatvoru. S raspravom se oteže, jer se na može skupiti valjanog optužnog materijala.

Marijana Čotarja je zvabila v past tržaška policija

O tragediji Slovenca Čotaria, ki se je v Trstu vrzel iz III nadstropja polic. uprave, smo zvedeli še za naslednie podrobnosti. Čotar je nadel na glavno ulico ored kvesturo, kjer teče rojanski tramval. Padel je na okrepi na tramvalske žice, nato na tla. Prav radi te okolnosti ni bil na mestu mrtev, način pa je umrl šele v bolnišnici. Tu je še pollabil križec, ki mu ga je dal v polju duhovnik. Bolniki so še slišali, kako je dejal: »Hvala Bogu, da je konec tropljenja. Strašno so me zdele...« Čotar se je očividno vrzel skozi okno, da bi se rešil mučenja med zasliševanjem na policiji.

Kar je še bolj tragično: Čotaria je zvabila v past tržaška policija. Prejel je iz Trsta brzojavko, nači se vrne iz Jugoslavije domov v Trst, kjer ga čeka služba. Kazni na se nikar ne boli, ker je bila zadeva že urejena z oblastvi. Na sporočilu so bili podpisani svojci! Čotar je verjet in se odpravil domov. Italijanska policija za je takol aretirala.

Podobne brzojavke je prejelo še več priseljenih Primorcev. Nekaterim je bilo brzojavljeno, nači prideo takol domov, da mati na smrtni ostrelji. Ti so res išli na dot in do skrivnih potih prekoračili mejo. Ko so prišli domov, so im svojci navedali, da oni sploh niso tič brzojavil! Tudi bolan ni bil nikdo. Od teh ni Italijanska policija nikar učela. temveč so se srečno vrnili v Jugoslavijo. Stolnino torej nared novo specialitet fašistične policije, ki fašizmu zavetuje ni v čast! — (»Slovenec«).

Zopet eden več v dolgi vrsti naših mučenikov. In zopet priprost in ponižen človek iz mas našega naroda, neznan in majhen, velik le v ljubezni do svojega naroda, velik v vztrajnosti, s katero veruje, da pride dan pravice in poveljčanja našega tepljega naroda.

In ko se zablesti v krvavih črkah novo ime na žrtveniku naših mučenikov-vodnikov, se vprašujemo: »Kdo je to? Odkod je ta?« In dobimo vedno isti odgovor: »Kmetiški fant!«, »Priprost delavec!«, »Mladenci brez preteklosti in brez pomenbnega imena!« To nam je v teški boli zadosečenje, ker je seznam naših mučenikov najmogočnejši dokaz, da je borba za osvoboditev našega naroda, borba širokih ljudskih mas. Vendar hočemo vedeti za preteklost vseh naših mučenikov, zato se oglašajo vsi tisti, ki so jih po bližje poznali. K živeljenjepisu Marijana Čotaria naj dodam še sledče podatke.

Marijan, četudi je obiskoval le italijanske šole v Trstu, je bil že v svojih dijaških letih odločno zaveden Jugoslovom. Ni se ga dotaknila italijanska vzgoja in tako ga vidiemo kot predsednika na čelu srednješolskega društva »Zora« v Trstu, ki je v tistih časih imelo svoje prostore na starji policiji pri Sv. Jakobu, v gostilni »Jadrane« in v Del. kon. dr. pri Sv. Jakobu.

Leta 1923 so imeli jugoslovanski srednješolci v Italiji svoj prvi kongres v Gorici. Na tem kongresu so bili zastopani srednješolci iz Idrije, Tolminja, Gorice, Pazinje, Trsta, Pule, Opatije in Zadra in končno tudi dijaki iz Julijske Krajine, ki so studirali v Karlovcu, Ljubljani, Mariboru, Kranju in na Šušaku. Na tem kongresu je bilo ustanovljeno »Udruženje srednješolcev v Italiji« in Marjan Čotar je bil izvoljen za prvega tajnika novega Udruženja.

»Marjan! Šel si za »cerkovnikom Martincem« za Gropajcem. Pridita, pridita zopet na Kras in zavzemo Kraševcem pomladansko jutro, jutro vstajenja!« D. M.

KAKO SE PODPISUJEJO V ITALIJI NOTRANJA „POSOJILA“

Hrenovice, 26. maja 1934. (Agis). Pred kratkim je bilo v Italiji, kot so javili časopisi, podpisano novo notranje posojilo. Poročila še pravijo, da so ljudje brez upora in navdušeno sledili klicu »duceja« tako, da je imelo posojilo izreden uspeh. Toda resnica o tem posojilu je drugačna. Letos je zato eno prejšnje posojilno izredno obveznico podaljša zoper na nekaj let. Poleg tega so bile obresti prejšnjega posoj

STVARI, KOJE UZRUJAVAJU ITALIJU

Jugoslavija ne smije misliti na Julijsku Krajinu.

Već smo iznijeli mnogo dokaza, kako Italija, ne samo kroz svoju štampu, nego i preko svojih najslužbenijih prestavnika manifestuje svoju volju da »oslobodi« Dalmaciju. Ako pak na jugoslavenskoj strani pokaže neko neki osjećaj prama Julijskoj Krajini ili jednostavno prama Jadranu, u talijanskoj se štampi diže čitava bura. Eto, sad pred nekoliko dana digla se je čitava bura, zato jer je pretsjednik jugoslavenskog parlamenta g. Kumandan rekao nekoliko riječi o jugoslavenskom Jadranu. Isto tako napala je fašistička štampa zbog istih razloga i ministra Andjelinovića. Tim je povodom donio rimski list »Il Tevere« članak, u kojem oštvo napada Jugoslaviju i na koncu

kao najveći zločin Jugoslavije iznosi po stoti put, da u Jugoslaviji postoji jedan priručnik za odgoj vojske, koji je sastavio pukovnik jugoslavenskog generalstava Kostić, u pojmu je navodno rečeno, da sve jugoslavenske pokrajine nisu još prije po Jugoslaviji, jer Talijani drže u ropstvu Istru, Gorice, Trst, Zadar, Lastovo, Cres, Lošinj itd.

Pored toga postoje i geografske karte, koje prikazuju veliku Jugoslaviju, koja obuhvata te zemlje. To sve izazivlje uzrujanost rimskog lista, koji se zbog toga obrao na Jugoslaviju i Jugoslavene.

TALIJANSKI KRALJ PROGLASUJE KAVALIJEROM JEDNOG BORCA ZA TALIJANSTVO KRKA.

Riječka »Vedetta d'Italia« javlja, da je talijanski kralj imenovao kavalijerom »della Corona d'Italia« direktora Giuseppe Vassilia iz Krka, i to za zasluge na pedagoškom polju i

»s obzirom na njegove brojne publikacije, koje ilustriraju talijanski karakter Krka i Istre.

Tako javlja Vedetta. Donosi o novom kavalijeru veliki članak i zanosnim riječima opisuje njegove zasluge za talijanstvo Krka, koje su potakle talijanskog kralja, da ga imenuje vitezom. Ovi dana on je dao u štampu dvije knjige historije Krka »La Storia di Veglia«.

Talijanski kralj učinio je ovim odlikovanjem nešto, što ispada iz okvira međunarodne lojalnosti...

PISMO IZ DUTOVLJ

Dutovlj, maja 1934. (Agis). — Kot drugim občinam v Julijski Krajini tudi nam ne priznajo niti gospodarske neprilike, niti fašistični mogotci.

V zadnjem času so šla na dražbo samo v Krajni vasi ki ima petdeset hižnih številk, štiri posestva na boben, in sicer posestvo:

Gorjupa Antonia, št. 31, ki ga je prevzela neka tržaška banka; Gomizelja Mihaela, št. 38, ki ga je prevzel neki član družine v upanju, da reši domaći; Orla Ivana, št. 32 in končno Subca Antona s št. 7, ki ga je prevzela tudi neka tržaška banka. Če pa pojde tako naprej, bo boben kmalu zapel tudi drugim.

Dutovljski podešta Teodor Kompare, ki je domaćin, gostilničar in posestnik iz Krepelj, je vnet fašist.

Zahteval je, da se vsi občinari vpišejo v »Dopolavoro«. Nekaj dni pred volitvami je po okoliških vaseh pirejal volilne shode. Tako je tudi v Krajni vasi v gostilni Gomizelj držal dolg govor v italijanskem jeziku. Pozival je domaćine, da se vsi udeležijo volitev in zažugal z občutnimi posledicami. Poleg podešata sta v službi fašističnih mogotcev tudi domaćina Ravbar Ivan, policaj, doma iz Dutovlj in Usaj Ivan, cestiar, doma iz Kranje vasi. Slednji je znan daleč naokoli kot fašistični podrepnik. Za to trditev zadostuje ta le dogodek: Nekega fanta, doma iz Lola pri Pliškovici je, ko se je vračal iz postaje proti domu, aretilar v Dutovljah v restavraciji pri Živcu, ker je prepeval slovensko pesem. Aretilanca so sicer karabineri kmalu izpustili, ker so ugotovili, da ni zakrivil ničesar. Toda že dejstvo, da domaćin, naveden civilist lahko izvrši aretacijo nam dokazuje, kakšna služba je poverena Usaju poleg službe cestarja.

Letošnje leto smo dobili tudi lepo, novo šolsko poslopje, ki je dvonadstropno in obsežno.

Zidala ga je neka italijanska tvrdka. Meseca februarja je bila pompozna slavnostna blagoslovitev šole. Poslopje se je zdalo na breme občinske uprave.

Poleg drugih vsakdanjih težkoč, nas oblastva tepeko z izredno visokimi globami radi žganjekuh in prodaje žganja.

V Kranji vasi so bili kaznovani, radi žganjekuh: Verč Polikarp na tri mesece zapora in 1750 lir denarne kazni, Gorjup Marjan na 7 mesecev zapora in 2500 lir denarne kazni dalje Gorjupova mati Viktorija, ki so jo oblasti obtolžile, da je imela namen prodajati to žganje, je bila obsojena tri mesece zapora in 2750 lir denarne kazni, oče Franc Gorjup pa na 300 lir globbe. Dalje sta bila zato, ker sta kupila od Gorjupovih vsak po dva litra žganja, obsojena na 150 lir denarne kazni Tolar Blaž in Tolar Herman. K temu so morali povrnati še pravdne stroške, ki so znašali za vsakega po 300 lir in več. S takšnimi šibami nas tepejo. Naš človek, kateremu se ne žudi danes prav nobenega zasluga, mora venomer samo plačevati davke, davčne doklade, razne pristojbine, globe, članarine in prispevke zato leže v dolgovem.

VODIČKI ŽUPAN GRGA BUBNJIĆ KONFINIRAN NA LIPARIMA

Izmucen i na smrt bolestan, vratio se iz riječkog zatvora mladi Josip Floridan

Vodice, maja 1934. Prošle godine nekako u maju bili smo vam javili kako su na nepravedan način naše vlasti uapsile našeg župana i našeg dobrog seljaka Bubnjića Grigu, koji je bio još i na nepravedan način osudjen na 16 mjeseci zatvora i da plati sve sudbene troškove, a k tome još 3000 lira globe.

Nekoliko je mjeseci odsjedio u zatvoru u Rijeci, ali kako smo doznaли ne nalazi se više u zatvoru u Rijeci, nego na Liparima. Stigla je naime jedna dopisna karta, u kojoj se on javlja sa Lipari. Ne znamo s kojega su ga razloga i zašto poslali na otok Lipari, a takodje ne znamo ni što se s njim dešavalo u riječkom zatvoru, a i koliko će ostati na Liparima.

Nedavno bio je kod nas uapšen mladič Josip Floridan, po domaćem Račanov.

Bio je zatvoren 30 dana u Bistrici pod sumnjom a je imao nekakve hrvatskim jezikom pisane knjige. Ni strogim ispitivanjem, a takodje i više puta prover-

denom velikom premetačinom u njegovoj kući, nisu mogli naći materijala zbog kojega su ga uapsili i koji su oni tražili. I pustili su ga na slobodu.

On nikako neće da kaže što se s njim zatvoru dogodjalo, jedino opazamo i razabiremo na njemu da je mnogo pretrpio u zatvoru jer je čitao potpunoma zdrav, a vratio se bolestan, te još i danas leži u krevetu, a i ne znamo da li će preboljet udarce, koje je dobio, jer svakim danom ide mu bolest na gore.

Inače kod nas je poslije apšenja naših ljudi, a i poslije smrti pok. Jurishevica Ivana nastalo upravo opsadno stanje.

Niko ne smije poslije 9 sati na večer izaći po selu, ni susjed k susjedu.

Svakog momenta projuri auto sa tajnom policijem kroz selo, koja dolazi iz Podgrada, Rijeke, Trsta ili Buzeta. Ni kući ne smijemo da se medusobno razgovaramo, jer se bojimo da nas pod prozorom ne slušaju. — Cić.

NJEMAČKA MOŽE DA ZAUZME TRST

KNICKERBOCKER O STRATEGIJSKOJ SITUACIJI TRSTA PREĐ NJEMAČKIM NALETOM

Katastrofa Trsta i Rijeke pod Italijom

»Intransigent« objavljuje članak glasovitog američkog novinara Knickerbockera koji pravi u Evropi anketu za Hearstovu štampu o pitanju anšlusa u vezi sa jadranskim problemom. Istimči strategijsku tačku Trsta, Knickerbocker između ostalog veli:

»Trst, ključ Jadrana. Sto kilometara u pravoj liniji odvajaju Trst od austrijske granice. Jedna eskadrila aviona za bombardovanje mogla bi da prodje ovaj razmak za 30 minuta. Cestom, bilo bi potrebno jednoj motorizovanoj diviziji 6 sati da predje razmak od 200 kilometara. Italija se uglavnom plaši anšlusa iz ovih strategijskih razloga. Pored toga treba navesti i njemačko stanovništvo Južnog Tirola, koje broji 250 hiljada duša. Prije pet godina, rimska vlada je objavila da je Južni Tirol, bivši austrijski teritorij, potpuno talijanizirala. Ali onih 250.000 Nijemaca i dalje su ostali Nijemci.

Niko ne može tvrditi da sigurnoču da rat neće ovdje izbiti. Talijanima je stato do toga u ovom trenutku da onemoguće nacional-socijalisti da osvoje Austriju. Raspadanjem austro-madžarskog carstva, svorena je jedna mala republika, koja je takoreći branila interes Italije.

»Ali toj maloj Austriji danas prijeti opasnost od nacional-socijalističkog potresa. Na sjevernoj granici Italije, mogao bi svakog časa da se pojavi narod od 72 milijuna njemačkih nacional-socijalista.

U tom slučaju Trst bi bio udaljen nekoliko kilometara od granice. Trst je vrlo lijepo i veliko pristanište. Svuda se opaža moderno ustrojstvo, električne dizalice i mnogobrojne željezničke pruge: jednom riječi može se reći da je Trst najbolje snabdjeveno jadransko pristanište. U slučaju ostvarenja anšlusa, Trst bi bio glavna jadranska baza njemačkog nacional-socijalizma. Da bi onemogućila njemačke prohtjeve u ovom dijelu Evrope, Italija je sagradila nove strategijske puteve u okolini Brennera i podigla veliki broj utvrđenja. Talijanske

trupe brane istovremeno Južni Tirol i Trst.

Medutim privredna situacija u Trstu je očajna. U pristaništu je prilikom mog obilaženja bilo svega jedno šest ladja.

Prošle godine trgovinski promet preko Trsta iznosio je svega 3 milijuna tona u uporedjenju sa šest milijuna 1913 godine. Trst, postavši talijanski grad, izgubio je prostrano austro-madžarsko zaledje, od koga je crpio sav svoj priredni značaj. Pored Trsta, Italija ima na Jadrani i jedno drugo važno pristanište, na Rijeci, koje je u opadanju. Italijansko-jugoslovensku granicu na Rijeci dijeli jedna mala rijeka.

Na jednoj strani nalazi se riječko pristanište, a na drugoj jugoslovensko sušačko pristanište. D'Annunzio je osvojio Rijeku u slavu velike Italije. Ali danas riječko pristanište je pusto i očajnije izgleda nego pristanište u Trstu. Dokovi su prazni kao i slagališta: sve je pusto.

»Sušak medutim grozničavo napreduje: s teškom mukom kapetan ladje nalazi mjesto za pristanje. Dokovi su puni žita i svuda se užurbano ukrcava raznog roba. Ovo je jedno od najaktivnijih pristaništa u Evropi. Upravo prije godinu dana izgledalo je da je italo-jugoslovenska zategnutost dospjela do svoga vrhunca. Povodom rušenja nekih mletačkih lavova u Dalmaciji, došlo je do sukoba i izgledalo je da će Italija iskoristiti tu priliku da prigrabi Dalmaciju, koja je dugo bila pod Mletačkom Republikom.

Ali nastalo je popuštanje zategnutosti i dolazak Hitlera na vlast promjenio je stanje stvari u Evropi. Sporna pitanja između dvije zemlje stavljeni su u drugi red i može se slobodno reći da je Hitler odigrao ulogu izmiritelja(?!).

Pažnja Italije otsada je uperena ne više(?) na italo-jugoslovensku granicu, već na Brenerški klanac.

Mussoliniju je stato prije svega do mira; on želi u prvom redu da sproveđe stabilizaciju postojećeg stanja stvari.

Jedna „miroljubiva“ priredba

U Italiji proslavljena je ove godine i opet svečano godišnjica ulaska Italije u svjetski rat. Ulicama gradova prolazila je vojska i politička udruženja. U Rimu promaširale su ispred Mussolinija čete Balilla, mladenačke bojovne organizacije. Kako se vidi, momčići su stupali ispred Ducea s plinskim maskama na licu.

ZA ODVZETA ZEMLJIŠČA MORAO

PLAČEVATI DAVKE

Knežak, maja 1934. (Agis). — Na šembiljskem polju »Nariče«, kjer imajo parcele kmetje Fatur Jože, Barbis Ludvik in še nekateri drugi, so že pred leti odvzele oblasti velik kompleks travnikov. Tu so uredili strelišče, ki služi v prvi vrsti za vojne karabinerje iz cele Reške pokrajine. Zasedeno je skoraj vedno zlasti čez poletje, ko se tu vadijo tudi vši vojaki, eni ki so stalno v trnovskih in bistrških vojašnicah in oni, ki pridejo semkaj samo na manevre. Na travnikih, kjer je zdaj strelišče, niso kmetje že vsa leta nič kosili niti jih ne morejo uporabiti za pašo živine. Poleg tega pa jih, z večnimi vajami na strelišču tudi ovirajo, da ne morejo v času košnje v gorah voziti domov sena. Pot iz gor peje namreč čez »Nariče« in kmetje morajo mnogokrat po cele popoldnečje čakati z vozom in živino sredi ceste. Za ta prostor, pa niso dobili lastniki do danes prav nikakne odškodovine klub neštetim prošnjam in zahtevam. Od teh travnikov, ki nimajo že kakšna štiri leta prav nobene koristi, pa morajo ves ta čas plačevati predpisane davke. Sicer so oblasti, ko so brez vsakega privoljenja lastnikov, nasilno prisvojile ta kompleks oblikuble, da jih bodo plačevali 0.05 lir letne odškodovine za kvadratni meter sveta.

Tako se godijo našim kmetom dan za dnevni krivice in se namenoma povzroča škoda, kjer se le more. Oblastva bi lahko z malimi in primernimi ukrepi uredila zadevo, a se ne brigajo prav nič, kaj še le, da bi se zavzela za splošne interese našega ljudstva.

Čicarija se utvrdjuje željezo-betonom

Golac, maja 1934. Mi smo vam prošle godine, nekako u januaru, javili kako su talijanske vojne vlasti na brzu ruku sagradile jednu kuću od betona i željeza i unutra smjestile razni vojnički material. Ta je kuća izgradjena izmedju nas in Vodica na takozvanom mestu Lovardišče. Neprestano je čuvaju karabinerji, te nema nikog od civilnih pristupa. Od te su kuće u zadnje vrijeme sagradili novu cestu široku 12 metra i tako dobro utvrdjenu, koja ide po našoj šumi.

Cesta ide od Lovardišča gde je spojena sa starom cestom Obrov-Buzet, u brije Plešivici pa dalje do na vrh Rasušice a odavde na brije zvani Velika Glavica. Tu su počeli kopati nekakve tunele i kaverne, a takodje kopaju ispod brije Rasušica in na brije Medvežica i Plešivica. Do ovih radov načelno je došlo na novem cestom.

K ovim radovima ne može se nitko približi, jer je na sve strane strogo zastraženo, a i okolo naokolo su postavljene crvene zastave kao znak opasno se približiti.

Od ove ceste koja ide do Velike Glavice počeli su raditi i drugi, koja će se spojiti s ovom cestom na mestu Mrtvo doline in koja će se spojiti sa onim vodovodom, koji je sagradjen na mestu zvanom Lipica, (c tom vodovodom bilo je več govora u »Istri«), tako da će moći nesmetano iz tih tunela i kaverne služiti se vodom iz ovog vodovoda. Kraj tih tunela in kaverne na Velikoj glavici počeli su graditi i nekoliko kuća. Svakako, te će kuće služiti za stražu.

Cic.

NOVA VOJAŠNICA.

Postojna, maja 1934. (Agis). — V Štanjah pri Ajdovščini zidajo za pokopališčem, nekako pri križišču ceste Ajdovščina-Col-Vipava, veliko vojašnico. Dela hitro napredujejo in kot zgleda, bodo objekti že letos pod streho in pripravljeni za vselitev.

PREBIVALSTVO TRSTA NARAŠČA.

NAŠA SOCIJALNA AKCIJA

Iz poročil občnih zborov posameznih emigrantskih organizacij opažamo, da je pretežni del dela usmerjen na socijalno polje. Vse organizacije se danes trudijo olajšati težak položaj brezdomca in nekatere gredo v tem delu že tako daleč, da so skor povsem ali pa prav docela opustile glavno politično misijo t. j. iridentizem. Včasih je bil v tem listu objavljen tudi kak načelen članek o nalogah, ki nam ga daje socijalni problem in svoj čas je tudi uredništvo samo sprožilo anketno o tem vprašanju, ki pa je ostala, žal, brez odziva. Vendar pa dejstvo, da so nekatere organizacije povsem opustile svoj politični program dela in se usmerile popolnoma na humanitarno polje, nam sili nekotra vprašanje ali je pravilno, da se naša društva izživljajo v jokavi socijalnosti in da opuščajo pri tem ob strani svoj glavni politični smoter, ki prihaja pri njih do izraza le od časa do časa kot ravno prilika nanese.

Pripomniti je treba pri tem tudi dejstvo, da se v društvi večkrat vršijo tudi diskuse o tem in da pridejo večkrat do izraza besede če »naš emigrant je danes enkrat ali dvakrat na dan, naj je potico ali polento, to nikakor ne more uplatiti na razvoj naše misli, ki se mora razširjati med celokupno jugoslovansko javnost.« Iz tega sledi, da naj bi organizacije sicer ne opustile svoje humanitarno delo, temveč, da naj bi ga zmanjšale, na najpotrebonejšo v korist politične propagande. Toda, če se le nekoliko ozremo na okrog vidimo, da je duh sedanjega časa naravnost prisilil cele narode in kontinent, da se bavijo skoro izključno s socijalnimi vprašanji in še več, da so reševanje istih prilagodile povsem političnim vprašanjem. Iz tega vidika moramo posmatrati tudi našo socijalnost in pogledati natančneje, ali se ne rešujejo s socijalnimi vprašanji istočasno tudi naša politična. Pri tem gledanju pa se moramo najprej vprašati po strukturi naše emigracije, po njenem mišljenju in naseljenosti.

Našo emigracijo tvori, kot se je že neštokrat naglašalo, v pretežni večini delavec in kmet. Tvori jo tudi tak delavec in kmet, ki ni zapustil svojega doma, ker mu je bilo na rodni zemlji onemogočeno življenje radi morebitnega političnega udejstvovanja, temveč v mnogih slučajih tudi radi gospodarske katastrofe, ki se je sicer v Primorju z gotovo tendenco podpira, ki pa vendar ni prizanesla tudi ostalim krajem Italije.

Jasno je in to dejstvo moramo podprtati, da tovrstni emigranci niso prepojeni v takim meri z mislio, ki bi jo moral oberteti, čim postanejo brezdomci brez nade na povratek v doglednem času na svoj dom. Tak emigrant je prišel v prvi vrsti iskan življenjske možnosti in sredstev in nato šele drugo. Drugo dejstvo, ki ga moramo tudi podprtati je, da tvorijo našo emigracijo v veliki meri baš tudi taki brezdomci kateri, torej, niso prinesli s seboj globoko vkorjenjene vere v morebitni bližnji politički preverat in da temi ljudmi računamo ravno tako, kot z dobro organizirano in enotno mislečo silo, kar pa, če pogledamo globlje, ne odgovarja resnici.

Toga se sicer naše organizacije več ali manj zavedajo in zato skušajo takim mlačnim emigrantom ob vsaki priliku bodisi s predavanji, zborovanji in drugimi prireditvami vseči v njih duše, srce in možeg misijo, ki jo sedaj kot taki imajo — iridentistično zavest in zavest maševanja krivic, ki se nam gode. Notorično dejstvo pa je, da je bas kmet konservativen, in zato malo dovetzen za nove ideje, čeprav so narekovane od časovnih prilik. Zato pa tudi pridejo čestokrat do izraza besede izrečene od takega delavec in kmeta emigranta: »Najprej kruha, potem pa bomo filozofirali in teoritizirali.« To je realnost, dejstvo, ki ga ne smemo prezreti v našem delovanju. Zato je nujno potrebno, da razumemo stvari že pri fundamentalu, ako hočemo delovati tako, da bo naše postopanje pravilno tudi s te strani. Trditev torej, da je za nas populoma vseeno, ali uživamo potico ali polento, odnosno prav nis, izhaja prav gotovo iz ust onega, ki je dojel naš pokret še v dobi, ko socialna vprašanja niso bila še tako pereča kot danes. S takim naziranjem bi prezrli realnost, da je beden človek v brigl za svoje golo življenje, težko dovezlen za čut naroden dolnosti odnosno če je že občuti, da mu začne ista hirati. In tu naletimo na zareko, ki bi ne smela obstojati pri izvajaju naše politične propagande med emigrantom. Brezdomec gol in bos, brez strehe in nade, da se sme nekaznovano vrnilti na svoj rodni dom, v svoji bedi brez pravega sočustvanja, pomoči in moralne opore, zaidi čestokrat na povsem kriva in napačna idejna pot, ki gredo povsem v nasprotju smeri z našo misijo.

V interesu naše misli, v interesu naše organizirane, disciplinirane in enotno misleče in čuteče emigracije, moramo potem takem smatrati v današnjem kritičnem času socialno delovanje kot dolžnost, neglede na to, da nam to delo narekuje tudi čut človečanstva.

Drugo vprašanje, ki se nam uriva na tem polju, je vprašanje, ali naj bo socialno delo po celi državi enotno, to je, ali so potrebe povsod ista s številno bednimi emigrantov sorazmerno enako učinkovita sredstva tako na severu kot na jugu naše države. Jasno, da ne gre tu za kako razliko med bedo emigranta n. pr. v Novem Sadu ali Skoplju in bedo onega, ki trenutno biva n. pr. na Jesenicah ali v Kranju. Gre tu predvsem za določitev kakovosti ozemlja in emigranta. Severni del naše države, to je

TALIJANSKI ANTIFAŠIZAM I JULIJSKA KRAJINA

»Vita Operaia« priznaje Jugoslavenima Julisce Krajine pravo na potpuno samoodredjenje i pripojenje Jugoslaviji, te napada autonomizam antifašista republikanaca kao imperijalistički

Kako smo nedavno javili talijanski republikanci antifašisti u Francuskoj na svom Kongresu u Lionu donijeli su medju ostalim i jednu rezoluciju, kojom se osniva »Liga per l'autonomia della Venezia Giulia« — to jest »Liga za autonomiju Julisce Venecije«. Talijanski republikanci vide, da se sa Slovenima Julisce Krajine dogadjaju velike nepravde i misle, da bi se po padu fašizma njihovo stanje riješilo tom autonomijom. Julisce Krajina dobila bi svoju autonomnu administraciju ali bi ostala u granicama Italije.

Ta rezolucija talijanskih republikanca zapažena je i kod nas i kod ostalih talijanskih antifašista. Nekoje antifašisti misle, da su republikanci suviše obečali Jugoslavenima, dok drugi drže, da je to premalo. Ovo stajalište zastupaju ekstremni ljevičari, čije je glasilo »Vita Operaia«, koja izlazi u Parizu. Taj list donosi u svom prvom broju (br. 1 god. 1) koji je izšao 19 maja jedan vrlo karakterističan članak, koji več po naslovu izazivlje našu pažnju: »Julisce autonomisti ne brane interese Slovenaca i Hrvata Julisce Krajine, nego samo interes imperializma.«

To je naslov članka.

U tom se članku kaže, da ideja autonomije nije nova, da je tu ideju bila lansirala več stara Austrija, da bi parizovala nacionalne pokrete u toj zemlji. Zatim kaže taj list, da je po svršetku rata talijanski imperializam dobio maha u redovima socijalreformizma u Trstu i da je jedna delegacija išla da pozove Italiju da okupira Trst. »Vita Operaia« zatim kaže:

»Kažemo odmah, da je program »Autonomističke Lige« Julisce Krajine daleko da dade rješenje bistrih i temeljnih problema tega kraja. Autonomizam nije oslobođenje, ne prestavlja pravo na samoodredjenje i na otcijepljenje od talijanske države. A svako negiranje otkidanja od talijanske države, svako umanjanje tega prava prevara je na štetu onog pučanstva, kojem se prilazi s tobognjem namjerom oslobođanja. Problem Julisce Krajine je problem oslobođenja Slovenaca i Hrvata, koji su potlačeni od talijanskog imperializma i od talijanskih imperialista Trsta. Dužnost je talijanskih radnika, koji se i sami bore za svoju slobodu, da uzmu inicijativu, u Italiji, u Trstu, za borbu protiv talijanskog imperializma, protiv rimske vlade, za pravo samoodredjenje Slovenaca i Hrvata.«

VELIKE DEMONSTRACIJE V ITALIJI

V Bariju so bile demonstracije proti vojni in vojaškim manevrom
Protifašistične demonstracije v Tarantu

V Bariju (južna Italija), je nastal velik nemir med prebivalstvom, ko so vojaške oblasti izdale obvestila, da nameravajo nad mestom izvršiti namišljeni zračni napad z aeroplani. Ko so bili nalepieni po zidovih lepkaki z objavami, da mora prebivalstvo ob zračnem napadu ugasniti luči, zapreti okna itd., radi plinov, je prebivalstvo začelo razgrajati. Žene so se zbirale v gručah in tragele lepake. Nastale so demonstracije in ljudstvo je vpilo: Proč z manevri! Proč z vojno! Javni organi so seveda takoj vse razgnali. Vojaške oblasti so izdale ponavno navodila z izjavo, da se bodo pri manevrih rabili le nestrupeni plini, a so mogle to namero opustiti, ker ni bilo nobeno okno zaprto in niti luči ugasnjene.

Izredno slab gospodarski položaj, ki ga je fašistična vlada z znižanjem cen, mezd itd. še poslabšala, je v Tarantu bil povod, da se je prebivalstvo uprlo in priredilo pro-

lijske Krajine, bez rezerve sve do otcijepljenja od talijanske države. Slovenci i Hrvati se bore za svoje nacionalno ujedinjenje. Dužnost je talijanskog proletarijata da podupre svim snagama taj pravedan cilj borbe za oslobođenje Slovenaca i Hrvata.«

U tom smislu piše: »Vita Operaia« i dalje u tom članku. Na jednom mjestu u tom članku kaže:

»Ne interesuje što će učiniti Hrvati i Slovenci sutra. Da li će osnovati svoju autonomnu vladu? Da li će se sjediniti s Jugoslavijom? Njihovo pravo samoodredjenja za nas je bez rezervac.

Zatim piše: »Mi od njih ne tražimo никакove obaveze za to što ćemo im dati u toj borbi ne samo svoju potporu, nego što ćemo čak mi sami uzeti inicijativu za njihovo oslobođenje do otcijepljenja od talijanske države i za njihovo nacionalno ujedinjenje.«

»Vita Operaia« zatim kaže:

»I baš zato mi denunciramo i atakiramo odlučno one oslobođenje (?) Julisce Krajine, koji umjetno da postave problem na jedini pravedan i realan način, izmišljaju bizarne planove o iluzornom autonomizmu, koji ne može da služi drugome, nego tome, da Slovenci i Hrvati Julisce Krajine ostaju i dalje zgnječeni pod nogama talijanskog imperializma, bilo to fašističkog ili demokratskog.«

Tako završava svoj članak »Vita Operaia«. Uz taj članak donosi list mnoštvo bilježaka o fašističkom terorizmu u Julisce Krajini (prema informacijama »Istre«) pod naslovom: »Za oslobođenje i za nacionalno ujedinjenje Slovenaca i Hrvata.«

*

Ta ista struja talijanskih ekstremnih ljevičara štampa za propagandu u Italiji list »L'Unità« u malom formatu, na tankom papiru za lakše ubacivanje i prenošenje. U svom broju 5 taj list posvećuje jednu stranicu Jugoslavenima u Julisce Krajini i Grčima na Dodekanezu, a naslov glasi:

»Manifestujemo svoju solidarnost sa Slovencima i Hrvatima i pučanstvom Egeja, koji su naši saveznici u borbi za rušenje talijanskog imperializma.«

U članku o Julisce Krajini citiraju se najprije najnovija teroristička djela u Julisce Krajini prema informacijama našeg lista, a zatim se u komentaru tim dogodnjima iznose o samoodredjenju one iste ideje, koje ističe »Vita Operaia« pa ih ne ćemo opetovati.

*

Ta ista struja talijanskih ekstremnih ljevičara štampa za propagandu u Italiji list »L'Unità« u malom formatu, na tankom papiru za lakše ubacivanje i prenošenje. U svom broju 5 taj list posvećuje jednu stranicu Jugoslavenima u Julisce Krajini i Grčima na Dodekanezu, a naslov glasi:

»Manifestujemo svoju solidarnost sa Slovencima i Hrvatima i pučanstvom Egeja, koji su naši saveznici u borbi za rušenje talijanskog imperializma.«

U članku o Julisce Krajini citiraju se najprije najnovija teroristička djela u Julisce Krajini prema informacijama našeg lista, a zatim se u komentaru tim dogodnjima iznose o samoodredjenju one iste ideje, koje ističe »Vita Operaia« pa ih ne ćemo opetovati.

*

Gabrijel D'Annunzio, kako je poznato, prima penziju od talijanske vlade.

»Zašto dajete takovu penziju d'Annunzio?« — upitali su Mussolini.

D'Annunzio sliči — odgovorio je Mussolini — šupljem zubu. Zanemari li se taj, onda boli. Da imamo mir, treba mu staviti zlatnu krunu. — (Evening Standard).

Dravska banovina, je obmejni kraj, preko katerega gredo skoro vse poti našega brezdomca. Vse emigrantske centre v tem obmejnem pasu, moramo smatrati za prehodne točke naše emigracije, kajti sem pride najprej begunec, ko prestopeš mejo, tu se najprej vstavi in oddahne, da potem nadaljuje svojo pot v notranjost tako, kot mu življenjski vidiki kažejo. Čestokrat, ko prestopeš naš človek mejo, si reši s tem le golo življenje. Organizacija čaka tu ogromno delo, kajti takemu brezdomcu mora takorekoč nuditi vse obutva in oblike pa do hrane in prenočišča, od nasvetov pa do priporočil. Emigrant, ki je zapustil svoje rodro grudo, zgoj iz gmotnih ozirov, mora biti že na meji najtoplje sprejet, materialno podprt, moralno pozitiven, kajti v nasprotnem slučaju se kaj lahko oprime bedneža razočaranje, nato malodusje, kar pomeni za našo emigracijo skoro izgubo enega člana. Obmejne naše organizacije morajo izvrševali dvojno delo, ki zahteva dvojni trud in dvojne pozitivnosti, če hočejo doseči dvojno uspeh, materialen in moralen. Zato bi morala smatrati celokupna naša emigracija dolžnost podpreti emigranta že na meji,

ne pa dopustiti, da pride brezdomec v notranjost države moralno ves skrušen, odnosno, da se čuti prisiljenega vrniti se ponovno v jarem zato, ker tu ni našel onega kar je iskal in kar bi lahko našel.

Naglasiti moramo pri tem, da so nekaterе obmejne organizacije to delo v mnogem pravilno razumele, tako »Soča na Jesencah, ljubljanska »Soča« matice in v prav poseben meri ljubljanski »Tabor«. Slednji je za naše razmere z naravnost ogromnimi žrtvami zgradil lastno stavbo, ki je urejena tako, da služi komaj pribeglom brezdomcem za stanovanje in prenočišče. Stavba sprejme lahko 40 oseb hkrat in čeprav pomeni to delo enega samega društva ogromno, je vendar za naše potrebe še vedno veliko prema. V tem pogledu bi morale vse naše organizacije iz cele države pomagati, da se imenovane prenoscite ki vrši za celokupno našo emigracijo tako važno funkcijo, ne le samo obdrži na dosedanji višini, temveč da se ga razširi in uredi tako, da bo higijensko in prostorno zadoščalo vsem potrebam, ki tekmo zime nastajajo ob meji. Dolžnost do bližnjega in naš skupen interes to zahteva!

(—)

ČEHOSLOVACI I JULIJSKA KRAJINA

ODLUČAN ČLANAK »ČEHOSLOVAČKO-JUGOSLOVENSKE REVIE«.

Čehoslovaci pokazuju stalno veliko zanimanje za našu Julisce Krajino i česti su u njihovih štampi glasovi o našoj zemlji. U svom posljednjem broju donosi poznata »Čehoslovačko-jugoslovenska revija« slijedeći članak na češkom jeziku:

»Talijanski ministar presjednik stalno istupa pred svijetom kao šampion revisionizma; po Mussolinijevom mišljenju neće biti mira sve dole, dok se ne revidiraju ugovori o miru, dok se ne izmjeni mapa Srednje Evrope. On smatra, da Madžarska mora da dobije pravdu i to na štetu Čehoslovačke, Jugoslavije i Rumunije. On je postao sada neki protektor Austrije protiv Njemačke. Izgledi u smjeru na istok, preko Albanije i Bugarske, dovele su oslabili; uputio je dakle svoj zaštitnički pogled više na sjever. Rumunski ministar spoljnih poslova je rekao u svoje vrijeme, da bi revizija značila rat, a Mussolini sada govorio, da je potrebna revizija bez rata. I Mussolini hoće mir, ali samo po cijenama izmene granice, naravno u Srednjoj Evropi.«

U nizu manjinskih pitanja, koja je stvorilo povlačenje granica poslije svjetskog rata, jedno je naročito i istinsko bolno, zato što je bol živa, a ipak skrivena. Dok nemirni elementi stalno dižu viku zbog narodnih manjin, kojima su sami medjunarodni ugovori osigurali najpouzdaniju zaštitu njihove nacionalne egzistencije, ne posvećuje se nikakva pažnja manjinama u državama, kojima se svjetska konferencija prilikom zaključenja mira nije usudila da diktira zaštitu manjina. Jugoslovenska manjina u Italiji kao i da ne postoji. A ipak je to preko pola milijuna Hrvata i Slovenaca, koji su se našli u oblasti talijansko-političkog suvereniteta i koji su izloženi potpunoj talijanizaciji.

Za njih ne vrijedi nikakav zakon o zaštitu manjina, oni se ne mogu nikom požaliti niti se iko može za njih zauzeti, jer Italija odmah digne svoj glas protiv svakoga, ko bi samo i riječi dodirnuo stanje jugoslovenskog naroda, koji se našao u političkoj sferi Italije. Cinjenica da je Kraljevina Jugoslavija prepustila evropskoj javnosti da ocijeni, da li se one česte eksplozije mržnje protiv jugoslovenskog stacioniranja slažu — ne samo sa medjunarodnim pravom, nego takodje i

Naša kulturna kronika

BIBLIOGRAFIJA

FRANCUSKE, NJEMAČKE I TALIJANSKE KNJICE, KOJE NAS INTERESUJU

U prošloj godini izašla je na stranim tezicima cijela jedna biblioteka knjiga o Jugoslaviji, Balkanu, Iadraru itd. Međutim knjigama ima ih dvadesetak, koje govore i o Julijskoj Krajini, neke više neke manje, pa čemo iznijeti popis tih knjiga, kako bi ih mogli upotrebiti, a i lakše naći, oni koji se našim pitanjem bave.

IZDANIA NA FRANCUSKOM JEZIKU.

L'ART BYZANTIN CHEZ LES SLAVES, L'ANCIENNE RUSSIE, LES SLAVES CATHOLIQUES. — Librairie Orientale, 13, rue Jacob. Paris 1933. Cijena 400 franaka.

U drugoj svesci govori se o Slavenima katolicima na Balkanu. Posebno o utjecaju bizantske umjetnosti u Dalmaciji. Istri i Sloveniji.

BALTIQUE, ADRIATIQUE... ATTENTION. Louis Roubaud — 284 stranice — Izdanje: Baudimére, 27 bis, rue des Moullins. Paris 1933.

Pisac je za list »Le Petit Parisien« vratio anketu u Poljskoj i Jugoslaviji, pa je već dio tih članaka ušao u ovu knjigu. Jedino dio zde govori o incidentu sa trogirskim lavovima i o sporu jugoslovensko-talijanskog na Iadraru, nas posebno interesira. Osim toga je tu i prikaz Dalmacije s etnografskog i historičkog stanovišta.

DANUBE ET ADRIATIQUE — G. Demorigny — predgovor napisao Henri Bérenger, ambasador. — Str. 336. — Cijena 50 franaka. — Izdanje Domat-Montchrestien, 160, rue Saint-Jacques. Paris 1933.

Prikazuje politiku velikih sila, a naročito Italije Zadržava se na talijanskoj akciji u srednjem Evropu i Istoku. Pokušaj Italije da zavlada cijelim Iadrarom. U posljednjem IV gvor se o talijanskoj intervenciji, Londonskom paktu, okupaciji Julijske Krajine, Rapskom ugovoru, itd. — U zaključku poredira za Cetvorni pakt, koji da bi doveo do talijansko-francuskog zbljenja i tako do stišavanja iadranskog pitanja.

LES FRÈRES ENNEMIS. L'EUROPE D'APRÈS GUERRE. — Grof C. Sforza. — Paris 1933.

To je izdanje, uz francusko i njemačko, i na našem jeziku u prevodu Iva Grisogona pod naslovom »Braća a neprijatelji«. Naše izdanje je popunjeno sa studijom prevođenjem o istočnoj politici grofa Sforza. Ta je knjiga već bila prikazana u štampi. Sforza iznosi svoje uspomene o talijanskoj intervenciji, Londonskom paktu i Rapskom ugovoru. Pledira za jugoslovensko-talijansko zbljenje i napada fašističku politiku. Za nas je ta knjiga u cijelosti interesantna.

INTRIGUES REVISIONNISTES CONTRE LES TRAITÉS DE PAIX DEPUIS 1919 — D. Tomić, predgovor Paul Gaultier. — 224 strane, cijena 5 franaka. — Izdanje Pierre Bossuet, 8, rue Notre-Dame-des-Champs. Paris 1933.

Iznosi dokumentovano borbu za reviziju mirovnih ugovora. Posebno madžarski revizionizam. Ulogu Italije Pisac stoji na antrevizionističkom stanovištu.

LA MARINE AUSTRO-HONGROISE DANS LA GUERRE MONDIALE 1914-1918. — H. Sokol, preveo s njemačkoga R. Jouan — Str. 224. Cijena 25 franaka. — Izdanje Pavot, 106, Boulevard Saint-Germain. Paris 1933.

Tu se iznosi buna u austrijskoj mornarici. Propast Austrije. Predaja flote Narodnom vijeću. Propast Viribus Unitis u Pulji. Spominje dra Čoka. Zastupa stanovište da su bune u austrohrvatskoj mornarici nastale pod uticajem ruske revolucije.

(Usput: O pronasti austrohrvatske mornarice i o njezinom predaju Narodnom vijeću piše u berlinskoj reviji »Marine Rund-

scha« bivši austrijski poručnik b. broda Handell-Mazzetti, pod naslovom »Propast austrijske flote.« Izvod iz tog članka donaša splitski »Iadranski dnevnik« 5. maja 1934.)

LES ORIGINES DE L'ILLYRISME POLITIQUE ET LA CRÉATION DES PROVINCES ILLYRIQUES — Dr. Fran Zwitter — Str. 92. — Izd. Félix Alcan, 108, Boulevard Saint-Germain, Paris 1933.

Studija o formiranju Ilirske provincije u vezi sa idejom ilirizma. Okupacija francuska razvila je ideju nacionalnosti u tim krajevima. Uloga tih provincija u ilirskoj političkoj ideologiji. Ilirija je obuhvatala i Julijsku Krajinu.

LA POLITIQUE ITALIENNE DANS L'EUROPE CENTRALE ET ORIENTALE. — Str. 42. Izd. S. A. P. E., 37, rue Marbeuf, Paris 1933.

Pisac prikazuje talijansku politiku sa tri tačke gledišta, sa kojih polazi i talijanska iadranska politika:

I Juridičko: Londonski pakt. Pisac obara tvrdnje talijanske da su oni time stekli neka prava, jer se Londonski pakt nije bazirao na tačnim podacima. Osim toga je Italija Sant-Germainskim paktom, Rapskim i Rimskim sama ponijela Londonski, a i dobila je zemlje, koje po Londonskom paktu nebi bila dobila.

II Strateško: Talijanska obala je otvorena, a jugoslovenska ekonomski i strateški odlična. Ali Italija ne iznosi razliku između svoje i jugoslovenske mornarice. I možućnost da zagospodari sa svom flotom, u slučaju rata, cijelim Iadranskim morem.

III Ekonomsko: Italija se buni na konkurenčnosti jugoslovenskih luka. Zaboravlja da je uništila Rijeku, otrgnuvši je od zaleda.

Pisac u svemu obara talijanske tvrdnje. Ta knjiga je predavanje, koje je J. Ancel održao u pariskom Komitetu za proučavanje vanjske politike.

LA QUERELLE ADRIATIQUE — Jacques Gascuel — 27 str. — Izvadak iz »Revue Politique et Parlementaire«, 10, rue Auber, Paris 1933.

U početku historijski prikaz od Rimljana, preko Venecije, Austrije do danas. Iznosi teškoće pri sklapanju mirovnih ugovora radi Jugoslavije u Julijskoj Krajini. Spominje Rapallo i Rimski sporazum, Tomasea i Mazzini, koji su zagovarali sporazum između Slavena i Talijana. Pisac zagovara isto.

LA QUESTION DE L'ADRIATIQUE — Sreten Poček — Str. 162. — Izd. Editions Internationales, 4 bis, rue des Eccl's. Paris 1933.

Izlazak iadranskog pitanja sa stanovišta historičkog, političkog, diplomatskog i ekonomskog.

LES SOUVENIRS NAPOLÉONIENS EN YUGOSLAVIE — Emile Dard — 12 str. Izd. »Au Vélin d'Or«, 20, rue de Tournon, Paris 1933.

Izvadak iz »Revue d'Histoire Diplomatique« Ulazak Napoleona 1797 u Ljubljani, Provost Venecije. Istra pripada Austriji, Stvaranje Ilirije. Pismo Karadjordjeve Napoleonu. »Mnogo naroda duguje Vam svoj ostanak, a naročito Ilirija u kojoj su naša braća.«

YUGOSLAVIE — Jaques Augarde et Emile Sicard. — predgovor Aleksandar Millerand — 252 str. Cijena 12 franaka. — Editions des Portiques, 144, avenue des Champs-Élysées. Paris 1933.

Historija, današnje stanje, unutarnja i vanjska politika Jugoslavije. Posebno opširno poglavje o Dalmaciji i Julijskoj Krajini.

Ali ja bih mu ostavio svu slavu nego voga puta prvo radi toga. Što misli dobro o »kalavajni« i što mi je on, kao mnogo bolji poznavalec klasičnih jezika od mene obično da »Kalavajna« znači »dobra vina«, i što se on istinski razume u dobra vina isto kao i ja, i što on umije onako lijepe da prikaže divne peisaže Primorja, i da postigne, da se čitalac čas plače čas smile, i što do sada medju nama nije bilo barufe osim onda, kad smo kao »kumpani« na »trešete« gubili partiju. Ali iz njevoga puta nesudjenog, u Vantačiću, treba da izleda, da je on dobar mornar i iškusan ribar, a da sam onaj koji se samo hvali sa silnim ribarskim uspjesima, kolima ga mamim u Boduliju. A to su velike stvari, preko kojih se ne može preći. Ribarski ponos je velik, i Zvane, kao suhozemac, to ne zna.

A sad na stvar. Pogledajmo negovu »Santa Mariju iliti «mimicu» na slici u »Istri« i kapitana Zvanu na njoj. On kaže: ide za Vantačić, duva majištar, klijun njevoga broda je upućen prema Opatiji, polazi iz »Urinja«. Jedri. Na fotografiji se vidi cijela visoka figura negova u siedemstani sa glavom, kola sižu iznad donlega vinuna. Prvo, po fotografiji izgleda da naš kapitan sedi šotovento. Sa time je već mnogo rečeno u pogledu negove mornarske vještine. Drugo, klijun čamca je uopravlen pravo u pravac, odakle majištar duva, a jedra su ipak puna. To je jedno pravo čudo, i ako Kastavci pronađu, da je osamstogodišnji razvol, koliko je čovječanstvo provelo u krstarenju (bordiranju), a samo krstarenje je tekovina kasnoga srednjeg vijeka, bilo mučenje bez potrebe, i da se može jedrma ići protiv vjetra bez krstarenja, onda je konačno riješen spor o kulturnom primatu između Kastva i Lovrana u prilog Kastvu.

Onda: moj Zvane prelazi u napadaj na

JUGOSLAVENSKI I BUGARSKI KNJIŽEVNICI U OBRANI NAŠE KULTURE U JULIJSKOJ KRAJINI

Kako su naši čitatelji informisani iz dnevnih štampe, ovih je dana Jugoslavija doživjela nove manifestacije jugoslovensko-bugarskog bratstva. Približavanje između Jugoslavije i Bugara sve se življe razvija i sad u došli bugarski književnici, članovi Pen kluba u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani, da se upoznaju s jugoslovenskim književnicima, da stvore bazu za saradnju

i kulturno približavanje. U Beogradu su naši i bugarski književnici održali važnu konferenciju, na kojoj su doneseni razni zaključci. Mi se ograničujemo, da zabilježimo ono što nas najviše interesuje. Na toj je konferenciji uzeto u pretres pitanje zaštite jugoslovenske kulture u Julijskoj Krajini. Zaključci koji su doneseni za služuju svu pažnju.

* U opširnom referatu »Politika« od 30. maja piše doslovno ovo:

»Za riječ se javlja predsjednik Pen-kluba u Ljubljani g. Cankar.«

— U ime Pen-kluba u Ljubljani prvo želim da pozdravim naše blženje. Ja molim, zatim, kolege iz Bugarske da ne zaborave na našu sofiju rezoluciju, koja je bila kap ulja... A isto tako, ja molim da se sada spomene stradanje naše knjige u Istri i Gorici. I molim da sva četiri naša Pen-kluba naprave jedan zajednički memorandum za italijanske Pen-klubove i da traže da prestanu varvarske metode tlačenja naše knjige. Gospodo i prijatelji iz Bugarske, mislim da ne možemo učiniti veću manifestaciju pravog zajedničkog osjećanja.

U ime Pen-kluba iz Zagreba g. Livadić je rekao:

— Htio bi dati izraza veselju što su se u ovom klubu sabrali svi jugoslovenski centri. Ja konstatujem da je ovo drugi zajednički susret i predlažem da se danas riješi da ubuduće na našem interklupskom godišnjem sastanku budu zastupljeni i prestavnici Pen-kluba iz Bugarske.

G. Niko Bartulović se vraća na predlog g. Cankara:

»Prije nekoliko mjeseci bio je uhapšen u Italiji naš drug France Bevk, bez ikakvih razloga, jedino zato što je slovenački pjesnik. I interniran je na jednom ostrvu. Naši klubovi su se obratili Pen-klubu u Rimu. I mora se priznati da je intervencija imala uspjeha. France Bevk je pušten. To znači da jedna akcija Pen-kluba može da ima uspjeha. Mi želimo da slučaj proganjanja jugoslovenske literature iznesemo — ne pred kongres u Edinburgu, jer je već kasno — nego pred onaj u Barceloni. Ali da nam se ne bi, bilo šta, predbacilo i jer smo za solidarnost i dobre odnose, mi noćemo prije toga da se direktno obratimo Pen-klubu u Rimu i iznesemo naše pogledje o proganjanju jugoslovenske literature. I to ne političke, nego čiste ljepote knjige. Taj dio našeg naroda bio je najnapredniji i tamo je evijatala kultura. Od svega, zbog ovakvih postupaka, nema danas ništa. Ja se za to pridružujem predlogu g. Cankara i molim da uzmemu u zaštitu njihova najosnovnija prava i jugoslovensku ljepotu knjigu, sa isto onoliko brige, sa koliko smo, u Sofiji, vodili računa o bugarskoj literaturi.«

U ime Bugara, odgovorili su g. Balabanov i g. Vasiljev.

G. Balabanov: — Od srca se angažujemo da se sastanemo sa ostalim članovima iz Sofije i da ovo pitanje riješimo.

G. Vasiljev: — Od svega srca čemo vam pomoći. U Sofiji čemo razgovarati o tome i mislim da čemo biti jedno dušnik.

IZDANJA NA TALIJANSKOM JEZIKU.

IZDANJA NA NJEMAČKOM JEZIKU.

DIE ADRIAFRAGE — Josef März, predgovor Karl Haushofer — 352 str. sa 4 kartama — Izdanje Kurt Wövinckel Verlag, Berlin-Grunewald 1933.

I Das Gesicht der Adriafrage. — II Die geographischen Verhältnisse des Adriagebiets. — III Verkehr. — IV Die Wirtschaft in der Adria. — V Die Völker der Adria-Länder. — VI Adria und Adriafrage in der Geschichte. — VII Albanien. — VIII Die militärischen Gesichtspunkte.

O toj knjizi je bilo u dva navrata pisano u našem listu. Za nas važan dokumenat, jer se tvrdi, da u Julijskoj Krajini ima 600 hiljada jugoslovena. Iznaša se i nepridonaložljivi Zadra. Oprovrjava protenzije talijanske na Dalmaciju.

BLÄTTER AUS DER SLOVENISCHEN LYRIK — prevela na njemački Lili Novy — 72 str. — Ljubljana 1933.

Za nas je od interesa ta zbirka zato što su između šest slovenskih pjesnika dva iz naših krajeva, i to Alojz Gradnik i Dragotin Kette.

GROSSDEUTSCHLAND — GROSSSÜDLAWIEN — dr. Camilo Morocutti — 103 str. — Izdanje Wilhelm Braumüller, Wien 1933.

Ta je knjiga za nas, kao emigrante, u toliko interesantna, što je pisac poznati propagator njemačke narodne manjine u Sloveniji. U toj knjizi kaže da će se pitanja Srednje Evrope i Balkana riješiti stvaranjem velike Njemačke i velike Jugoslavije, ako se Njemačkoj nipojavi Austrija, a Jugoslaviji Bugarska.

IZDANJA NA TALIJANSKOM JEZIKU.

U talijanskoj bibliografiji nisu pobrojene knjige, koje izdaju Talijani specijalno o našim krajevima, već samo one koje govore o našim krajevima u vezi s Jugoslavijom ili koje su karakteristične za talijansku politiku.

PER LA STORIA DELLA SLAVISTICA IN ITALIA — Arturo Cronia — Str. 150. Cijena 16 lira. — Izdanje E. de Schönfeld, Zadar 1933.

Iznaša prve riječnike slavensko-talijanske, narodne plesme, novilest Mavra Orbina itd. Posebno poglavje je posvećeno Istri, listu »Osservatore triestino« i Voltičevom riječniku. Veze talijansko-slavenske za vremena Rissorgimenta. — G. Mazzini i slavenska nota u nekom političkom programu. — N. Tomazeo i slavenska nota u nekom dijelu. — Stampa u pogrančnim krajevima — u Trstu i Zadru. (»La Favilla« i »Dalmazia«) itd.

CORSO COMPLETO DI LINGUA SERBO-CROATA PER LE SCUOLE MILITARI E PER GLI UFFICIALI DEL R. ESERCITO — Tolomeo Folladore — 471 str. — Izdanje Società Tip. Modenese. Modena 1933 — Dio I.

Karakteristično je izdavanje te knjige, jer se vidi, da Talijani svoju vojsku ozbilno spremaju i u tom pogledu.

LA MACEDONIA NEL PENSIERO ITALIANO — Giorgio Nurigiani — 134 str. — Izdanje Ausonia, Rim 1933.

I ova je knjiga karakteristična za talijansku politiku. Pledira da se Macedoniju dade Bugarima sa stanovišta talijanske politike na Balkanu

(t. p.)

Na raskršću u Žminju

IVANU ERMANU

Na raskršću u Žminju
spod starog malina
čekali su ljudi
korjeru iz Pazina.

Grajanu svi u šaren
težaki u koreli
skupa su govorili
šijori i kmeti.

pod zidom su čekali
i z pip su fumali
njihove i naše
beside mišali.

Jedan je zapita druge,
»Ca te ovo biti
kad se više tako jedno
ne more živiti

Ničesa ča doma tnan
ne moren prodati.
šteure i silne taže
vajkar moran dati.

Niman više ča obuci
Niman ča obuti
če li to sve tako skupa
kad se obrnuti.

Već ne znan ni ča san sad,
ni kako se pišen
Samo sad van i ariju
pa njihovu dišen

Prije san se Benčić zva
sad me Benčić, zovu
samo su mi mogli dati
i košulju novu.

Covik se je ubrnuja,
Ča čeka ta pošta.
A uzda pod koretom
kosir je zarošta.

Jedan stari Brsečan
tote se je naša
ča je luk prodavajući
svu zemlju ubaša.

On je rekao: »Po Bogal,
sve će ovo proći
i doda je par besid:
»če ben Bog pomoći.

Najedamput dvajset oči
se je otvorilo,
i do deset trdih glav
sve je razumilo.

Ni jene beside črne
ni već ni dan reka,
ma ja znan da žminjsko polje
svoga Boga čeka.

MATE BALOTA.

TRIDESETGODIŠNICA RIJEČKOG SOKOLSTVA

Kako javlja »Sokolski Glasnik« ove godine navršit će se 30 godina od osnivanja sokolskog društva na Rijeci. Riječki Sokol nastavio je poslije rata svoj razvoj na Sušaku. Na Sušaku će se i proslaviti ta godišnjica. »Sokolski Glasnik« piše:

»Od vrlo skromnih početaka, naše je društvo vrlo brzo sakupilo u svojoj sredini sve što je u našem tada još neznamnom gradiću i susjednoj Rijeci osjećalo i mislio jugoslovenski i opće slovenski. Sve najistaknutije nacionalne manifestacije odigrale su se u krilu našega Sokola, najistaknutiji ljudi ovoga našeg kraja krševitog i patriotskog kraja bili su članovi našega društva. Mnogi su od članova Sokola Sušak-Rijeka, vaspitani Tiranu.

ZASLUGE G. SIROVATKE ZA OSJEČKU JUGOSLAVENSKU MATICU

U jednom od posljednjih brojeva donjeli smo izvještaj o glavnoj skupštini Jugoslavenske Matice u Osijeku. Taj izvještaj upotpunjujemo ovim daljnijim informacijama, koje donosi osječki list »Jugoslavenska Zastava«:

»Po svršenom dnevnom redu uzeo je riječ g. dr. Dinko Erman, te se je dirljivim riječima u ime cijele skupštine oprostio s g. Hinkom Sirovatkom, koji nakon 5-godišnjeg požrtvovnog i naporog rada oko zaštite istarske emigrantiske sirotinje ostavlja Osijek. Odanim saučešćem i burnim pozdravnim klicanjem popratili su naročito prisutni em-

ševom idejom i slovenskim idealima, kao dobrovoljci za balkanskog i svjetskog rata djelima iskupili svoj patriotizam, mnogi su svoje živote položili za jedinstvo i slobodu našega naroda. A ko bi nabrojio sve one žrtve neprijateljske persecucije, koje su članovi Sokola muški podnosi? Danas se naše društvo broji medju najjače sokolske jedinice.

Da se sve to ne zaboravi, da se mlađi naraštaju upute i obavijeste o nacionalnom radu i u ovom našem kraju, održće se na Tijelovo, 31. maja o. g., svečana matinska prilikom tridesete godišnjice od osnutka našega Sokolskog društva sa glazbenim programom i predavanjem, a poslije podne javna vježba sa narodnim veseljem na Sokolskom

trgu. —

granti riječi dra. Ermana, iza kojega je uzeo riječ g. direktor Toma Maksimović s predlogom, da se g. Sirovatka s obzirom na njegove vanredne zasluge u izvršivanju ciljeva podružnice i njezinog tolikog procvata, izabere začasnim predsjednikom. Taj predlog popratila je skupština burnim klicanjem g. Sirovatki, pa je novi prvi potpredsjednik g. apotekar Frank mogao samo konstatovati jednodušnost cijele skupštine, obećavši, da će nova uprava s ljubavlju za doburat stvar koracati stazama, koje je podružnici utro g. Sirovatka.

ZBOR BIVŠIH TOLMINSKIH UČITELJIŠČNIKOV

Običaj je, da se bivši tovariši ob lobljih svojih matur sestajajo, da se po dolgih letih zopet snidejo i pogovore o vsem kar ih je doletelo u življenu i da obude prelep spomen na dijaškaleta.

Tolminski učiteljiščni ne bomo praznovali jubilej. Vsi, ki so pripadali tolminski dijaški družini, pa niso maturirali eno leto preje ali kasneje kot drugi, se bodo zbrali v počitnicah, da po dolgih letih oživimo v spominu vso tisto lepo zaledniško življeno, ki smo ga živel i v zelenem Tolminu.

In koliko si imamo povedati! Bolj kot katerakoli druga generacija, smo mi z usodo naših poti tako raznoliki. Tam doli v

Abruchi in Kalabriji životarijo naši tovariši; drugi spet sede po laških lečah in se gotovo spominjejo tistih časov, ko smo v mladostrem ognju kovali načrte. Gotovo se vprašujejo: »Ali so ostali tovariši zvesti?« In mi, ki smo tu? Vsak izmed nas ima za seboj kak križev pot. Zato smo vse enaki; zato pridimo vse skupaj brez ozira na letnike. Tovariš Venturini je objavil poziv. Odzovite se vse! — D. P.

*
Prijave za sestanek, ki bi se predvi doma vršil 15. julija t. l. v Ljubljani sprejema tov. Venturini Oskar, učitelj — Trzin pri Domžalah.

Istra: izlazi svakog tjedna u petak. — Uredništvo uprava nalaze se u Zagrebu, Masarykova ulica 28 II. — Broj čekovnog računa 38.789. — Preplata: za cijelu godinu 50 dinara; za po godine 25 dinara; za inozemstvo dvostruko; za Ameriku 2 dolara na godinu. — Ogasni se računaju po cjeni k. — Vlasnik i izdavač: KONZORCIJ »ISTRÀ«, Masarykova ul. 28 II. Tel. br. 67-80. — Urednik: Ivo Mihalović, Jukićeva ul. 36. — Za uredništvo odgovara: Dr. Fran Brnčić, advokat, Samostanska 6. — Tisk: Strojna Jugoslavenska štampa d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskarnu:

odgovara Rudolf Polanović, Zagreb, Ilica broj 131.

Vuković Marija, učiteljica stručne škole, Baška.

MUSSOLINI SA PLINSKOM MASKOM

Na rimskom letištu Monte Cello u prisutnosti ministra predsjednika Mussolini održane su velike vježbe za zaštitu od napadaja iz zraka. Tom prilikom je i sam Mussolini stavio na glavu plinsku masku.

Mussolini se ne boji samo onih plinova, koji bi mogli da se spuste nad Rim u slučaju rata, nego i neke slične antifašističke akcije, pa se — osigurava ...

IZ DRUŠTVA „ISTRÀ“ U ZAGREBU

IZVANREDNA GLAVNA SKUPŠTINA DRUŠTVA »ISTRÀ« U ZAGREBU.

Izvanredna glavna skupština, koja je bila sazvana u nedjelju 27. maja u svrhu promjene pravila nije izvršila svoju zadaču. Prije nego je došlo da stvarno raspravljanja o pojedinim paragrafima razilazila su se mišljenja o samom nazivu društva. Kad se imalo preći na glasovanje nastala je zalama, jer je dio članstva zahtjevao da glasuju svi prisutni bez obzira, da li imaju pravo glasa ili nemaju. Pretdsjednik nije dopustio, da se krše pravila, na pošto je zahtjev o protutpravilnom glasovanju postao sive izraziti. To je komesar policije dročitao odnosni paragraf o glasovanju, po kome neće neki članovi da se vladaju na skupštinu raspustio.

CLANSKI SASTANAK

Sastanak članova društva »Istra« u Zagrebu biti će u nedjelju dne 3. jun u 9 i po sati ujutro u novim društvenim prostorijama, trg Kralja Aleksandra br. 4.

NOVE DRUŠTVENE PROSTORIJE

Javljamo svim svojim članovima i bratskim društvima da je društvo »Istra« u Zagrebu preselilo svoje prostorije iz Boškovićeve ulice 40 na trg Kralja Aleksandra broj 4, prizemno ujivo.

Pismo iz daleke Amerike

Krasan je svibanjski dan. Topao, bejednog oblačića na nebeskom svodu, koji se, uz onu vedrinu tako sjajno plavi. Čarom svojim opajaju nekim posebnim čuvstvom koje te još tužnije podsjeća bonih uspomena prošlih dana.

Tko ne pozna, ne zna lijepih naših majskih blagoslova?

Sjećam se, bijah maleno dijete, kasnije djevojka u razvoju, u cvjetu mladosti svoje, kadno kao na pir trčah u crkvu sv. Jurja na blagost, da mogu onom lijepom, milozvućnom melodijom zapjevati krasne stihove one pjesme koja mi je ostala duboko urezana i zapisana u srce:

Mario svibanja krajice,

Gle, svibanj te pozdravlja...

Sada već toliko godina i toj lijepoj občaju nestade. Majski se blagostovi doduše još uvijek obdržavaju i u istoj crkvi, ali jeva se u drugom, tijedan jeziku. U jeziku koga mi većinom poznamo, oti nam nije prisasao k srcu...

Ne gubim ipak nade, da će koji dan zaočiti našom crkvom našu riječ i ukrsnuti opet na naša stara dívna majška pjesma, koju su pjevali naši đedovi, a onda eto mene i opet na svojem crnom ljubljenom ognjištu, gdje ugledah svijetlo dana — užive mile i drage svoje...

Sjed. Am. Države. Maj 1934.

LOVRANSKA MARE.

U FOND „ISTRÀ“

Vuković Marija, učiteljica stručne škole, Baška. Din 10. — U prošlom broju objavljeno Din 32.693.85 UKUPNO Din 32.703.85